

ЗА СВАТБЕНОТО ШЕСТВИЕ В ПЕСЕН ОТ СЕЛО ЮПЕР, РУСЕНСКО

д-р Николай Ненов

Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл”

Песента е поместена в касета № 20 от поредицата за автентичен музикален фолклор „Жива вода” на Импресарско-издателска къща „Род” – София. Изпълнява се по време на сватба. Текстът на песента доразвива темата – посрещане на гости, които се изреждат в припева – „КУНАТА, МААЖИГА, МАЦУРЯ,/ ФИТКЯН, ТЦЪ-ТЦЪ,/ ТПРУТКЯН, КЛОК-КЛОК,/ БАРАБАР ФИНСИРИ ОНКИ ТПРУТПРУНКИ”.

Като семантична цялост, припевът се отличава от останалия текст. Според информаторите, изброените в него били самите сватбари, които след първото подкарване на конете (тцъ-тцъ) потегляли с каруците натоварени, а при второто (клок-клок) спирали. Така организираното пътуване на сватбари, предполага йерархичност при подредбата, както и в традиционната сватба. Това ни дава право да говорим за групата персонажи като за обредни лица, участващи в сватбено шествие.

Логично е първите двама от изброените в припева да са младоженците. Названията „куната” и „маажига” явно са прозвища, може би говорещи за техните социални функции, ако под „маажига” открием словоформа на старобългарската дума мжжъ (срв. „мъжага”, „мужик”), т.е. съпругът младоженец в обреда. При това положение думата „куна” явно назовава младоженката. Етимологичният речник сочи съвременното название на старобългарското коуна като ‘бялка’. В българската фолклористика „куна”, „бялка”, „невестулка” и др. са известни с функциите си на „небесна жена” за българските шамани в миналото. Това прави невестата куна съпруга не на обикновен човек, а на избраник.

Небесните жени са духове помощници. Вероятно „чудесни” са и други персонажи от сватбеното шествие. Най-странни са образите на конете. Те присъстват само в звуковия фон чрез названията за подкарване и спиране „ФИТКЯН, ТЦЪ-ТЦЪ,/ ТПРУТКЯН, КЛОК-КЛОК”. Подобна номинация задава асоциации към вълшебните приказки от вида „Магьосникът и неговият ученик”, при които духът се отзовава след подсвиркване с уста, тъй като подсвиркването е неговото име¹. В други приказки вълшебни предмети (пръчки, кесии, коне и др.) се управляват чрез кодови думи – команди, които само притежателят им знае. Това ни навежда на мисълта, че конете в шествието са духове помощници или вълшебни предмети, а може би и двете заедно, съчетани в един образ, присъстващ като чучело или маскиран персонаж.

Възможностите за „прочит” на други участници в шествието са силно ограничени. Единствено при последния – „тпрутпрунки”, се отваря възможност за поставяне на ситуацията в контекста на регионалните специфики на фолклорната култура. Персонажът „Тпрутпрунки” е обвързан със зимната ергенска маскарадната обредност (обредът Джамал от с. Кошов, Русенско), със семантичния маркер „Влашка земя” и сакралният предмет „влашка кратуна” (от песента, съпътстваща Джамала и типа прическа „на кратунка” от Русенско, белег за момиче, което е полово зряло), със сватбеното шествие в разглежданата песен².

Достатъчните на брой податки за архаични елементи в това повествование, достигнало до нас като „смешна” песен заради неразбираемия си текст, говори за извървян процес на десакрализация и десемантизация на сакралното послание и обредния текст. Подобно на ситуацията при други „смешни” песни, вероятно и тук се пази спомен за раздялата с миналото, съхранен чрез осмиване.

Говорейки за персонажите в сватбата, както и за тяхната десемантизация, остава открит въпросът за характера на тази сватба. Присъствието на вълшебни помощници, които може да са представени бутафорно, други, като конете или персонажа, именуван

„Тпрутпрунки”, да са обредни маски, чучела, ни дава възможност да говорим за шествие, което по своя характер е по-скоро карнавално, от маскирани лица, отколкото действително – отразяващо сватбата на шамана с небесната му жена и техния антураж. Ако това (шаманско) изображение е възможната първооснова на песента, то повествованието говори за един негов следващ етап. В него маскарадността заема водещо място, а старите вярвания и архаични представи са минало, изживяно чрез очистващ смях и забравено във веселието на съвременните изпълнители от с. Юпер, Русенско.

БЕЛЕЖКИ

1. Срв. българските приказки, разработващи сюжетния тип за арапина (великана) Ох, извикан чрез въздишка край кладенец (река, бунище и пр.), за обучението при него на занаят. **Даскалова-Перковска, Л., Добрева, Д., Коцева, Й., Мицева, Е.** Български фолклорни приказки. Каталог. С., 1994, 121, № 325.
2. **Ненова, Цв.** Етнографски групи и културни взаимодействия. В: сб. Общност и култура. Тезиси. Втори северозападни четения на Асоциация „Онгъл”. С., 1995, 13.